

CRONOLOGIA VIETII ȘI OPEREI ȘTEFANIEI CRISTESCU-GOLOPENȚIA

SANDA GOLOPENȚIA*

ABSTRACT

ȘTEFANIA CRISTESCU-GOLOPENȚIA'S CHRONOLOGY

The present *Chronology* brings together data from the personal archive of Șt. C.-G. with data accumulated during the editing of her published and posthumous work that Sanda Golopenția undertook after 1989. The author specifically calls attention to the new data regarding Șt. C.-G.'s 1938 and 1939 regional research in Țara Oltului (the Olt County), the research she conducted in 1945 and 1947 in the Gurghiu Valley, and the social inquiry on the daily lives of her students in the Industrial College "Protopopol Tudor Economul" from Bucharest (1942–1943). The bibliography of Șt. C.-G.'s sociological, pedagogical and literary works was updated.

Keywords: monographic campaign, Dimitrie Gusti, regional research, social inquest regarding the daily life of Bucharest students in an Industrial College, education, publications.

Prezenta *Cronologie* a fost elaborată pornind de la arhiva Ștefaniei Golopenția și de la datele publicate în volumele de autor și în volumul editat de Ștefania Cristescu-Golopenția (vezi mai jos, sub **Lucrări publicate**). Am menținut variațiile prenumelui (Ștefania, Ștefana) și ale numelui (Christescu, Cristescu, Cristescu-Golopenția, Golopenția). Pentru trimiterile bibliografice, cititorii pot consulta *Lista lucrărilor publicate* (secțiunile a–c) de la sfârșitul prezentei *Cronologii*.

12 februarie 1908: „Regatul României/ Primăria Municipiului Craiova/ Oficiul Stării Civile/ Extract din registrele actelor stării civile pentru născuți pe anul 1908. CHRISTESCU ȘTEFANIA, No. 187/1908. Din anul una mie nouă sute opt luna februarie ziua 15 ora 3 ½ p.m. *Act de naștere* al copilei ȘTEFANIA de religie creștină de naționalitate română de sex feminin născută la 12 cor. ora 1 noaptea în orașul Craiova la casa mamei sale No. 41 din strada Salvator suburbia

* Prof. Em. of French Studies: Brown University, Providence, R.I., 02912, U.S.A.; e-mail: sanda_golopenția@brown.edu.

Oata, fiică a D-nei GHIORGHITA născută RISTEA CHRISTESCU de ani 21 fără ocupație domiciliată în Craiova după declarația făcută de Domnul D. Dumitrescu de ani 40 funcționar cunoscut mamei născutei, domiciliat în Craiova care ne-a înfățișat copila”.

Mama Șt. C. se căsătorește doi ani mai târziu. Tatăl vitreg lucrează ca șef mașinist la Teatrul Național din Craiova. Șt. C. va fi crescută de bunica maternă, urmând școala primară (1915–1919) și, între 1919–1927, liceul la Externatul „Regina Elisabeta” din Craiova. Într-o *Autobiografie*, Șt. C. scria: „De la vârsta de 13 ani, prin ceea ce câștigam, m-am întreținut aproape singură, ajutând-o și pe bătrâna mea bunică, care nu mai putea munci. Directoarea școlii [Elena I. Stăncescu, *n. m.*, S. G.], care a avut multă dragoste și înțelegere pentru mine, mi-a oferit, tot timpul liceului, în fiecare vacanță, timp de o lună de zile, câte o clasă din școală, unde meditam câte 10–12 copii pentru examenul de admitere în clasa I de liceu”.

Alături de bunică și de directoarea Stăncescu, preotul bisericii din cartier, protoiereul Gheorghe Pârșcoveanu va veghea la rândul său asupra anilor tineri ai Șt. Cr. Două scrisori luminoase ale acestuia către Șt. C. sunt incluse în volumul *Sporul vieții* (p. 319–321 și p. 379–380).

8 septembrie 1927: „Regatul României/ Ministerul Instrucțiunii Publice/ *Diploma de Bacalaureat*/ Noi Ministrul Instrucțiunii văzând încheierea Comisiunii Examenului de Bacalaureat ținut în sesiunea iunie 1927 în orașul Craiova dăm elevei Cristescu Ștefania, absolventă a Școlii Secundare de Fete „Regina Elisabeta” din Craiova prezenta Diplomă de Bacalaureat secțiunea clasico-modernă, obținută cu nota medie 8,40% spre a se bucura de toate drepturile acordate de legile și regulamentele în vigoare./ p. Ministrul Instrucțiunii Dem. Răducanu/ Președintele Comisiunii Ion I. Floru/ Inspectoratul Reg. Sc. VI Craiova/ No 573/ Dată în Craiova la 8 septembrie 1927/ Directorul Școlii: Elena I. Stăncescu/ Semnătura elevei: Ștefania Cristescu”.

1927–1930: Șt. C. părăsește Craiova, unde nu va mai reveni, și se înscrie la Facultatea de Filosofie și Litere din București, urmând cursuri de filosofie și filologie între anii 1927–1930. Cităm din *Autobiografie*: „La Universitate m-am întreținut singură prin meditații și printr-o bursă la Filologie, obținută prin examen. Am locuit la cămin și am luat masa la cantină (unde, prin examen și pe baza actului meu de paupertate, aveam gratuitate completă)”.

Atmosfera anilor de studenție ai Șt. C. e surprinsă în Valeria Costăchel-Donici, *Studenții*. Piesă în 5 acte, 1937, București, p. 93. Cităm dedicația autoarei către Șt. C.: „Dragă Ștefania, primește aceste amintiri despre anii ce am stat împreună pe băncile Universității, Martie 1939, V. Costăchel”.

Iulie–august 1929: Ștefania Cristescu participă la campania monografică de la Drăguș. Din acest moment și până în 1936, ea va lua parte la toate campaniile

monografice gustiene, mergând la Runcu în vara 1930; la Cornova în august 1931; la Drăguș în iulie–august 1932. În iulie 1933, Șt. C. se întoarce în țară din Franța, la timp spre a participa în august la campania de redactare (consacrată monografiei Drăguș) de la Făgăraș. Ea va reveni la Drăguș cu acest prilej. În septembrie 1935 și între 8 august–7 septembrie 1936, Șt. C. participă la campania monografică de la Șanț.

O schiță de poem din ultimii ani ai vieții vorbește despre campania de la Drăguș, în care darurile de cântăreață ale Șt. G. fuseseră consemnate de monografiști prin porecla *Maria Neichii Marie*: „După plecarea mea/ Tot va rămâne/ Câte ceva/ Ca să-ți vorbească de mine/ O dără slabă de condei/ Luminile din ochii tăi/ Și noi/ Cei doi/ Dar clipa mea de strălucire/ O zvoană dulce de arcuș/ Rămas-acolo la Drăguș/ În satul cu coline line/ Ce poate încă-și amintesc de mine/ O fată mică și zglobie/ Unde-am cântat/ «Maria neichii Marie!»”.

În textul *Într-un sat basarabean (Cornova, iulie 1931)*, Emil Turdeanu vorbește despre Șt. C., „vioaie, întreprinzătoare, din grupul celor ‘frunțași’ ”, care descânta „de redactare” monografiștilor și de „ședințe plenare” „Șefului cel Mare” (D. Gusti).

Între 1930–1932, Șt. Cr. urmează cursuri de doctorat la Facultatea de Filosofie și Litere și lucrează ca verificator la Direcția Recensământului General condusă de Sabin Manuila (alături de D.C. Georgescu și Vania Measnicov), spre a se întreține.

7 februarie 1931: „No. Ministerului 15652/ România/ Ministerul Instrucțiunii/ Universitatea din București/ Facultatea de Filosofie și Litere/ *Diplomă de Licență*/ În numele Majestății Sale Regelui Carol al II-lea Noi, Ministrul Instrucțiunii, pe baza Procesului-Verbal No. 2696 din anul iunie 1930 încheiat de comisiunea examinatoare și aprobat de Decanul facultății prin care se constată că D-șoara Cristescu Ștefana născută la anul 1908 în Comuna Craiova Județul Dolj a trecut examenul de Licență în Filosofie și Litere, specialitatea Filosofia, cu următoarele materii: **1.** Sociologia; **2.** Psihologia; **3.** Pedagogia teoretică obținând cinci bile albe cu mențiunea „magna cum laude”./ Conferim D-șoarei Cristescu Ștefana Diploma de Licență în Filosofie și Litere pentru a se bucura de toate drepturile și prerogativele acordate de legi./ București, anul 1931 luna fevr. 7/ Ministrul Instrucțiunii, ss. indescifrabil/ Decanul facultății, D. Gusti/ Director General al Învățământului Superior, ss. indescifrabil, Semnătura purtătorului, Ștefania Cristescu/ No. Facultății 61299”.

2 martie: „Seminarul Pedagogic Universitar ‘Titu Maiorescu’/ Nr. 3511/ București 2 martie 1931/ *Certificat*/ D-ra Cristescu G. Ștefania, licențiată a Facultății de filosofie și litere din București, specialitatea I. română, împlinind îndatoririle prevăzute de lege și de regulamentul instituției, a absolvit acest Seminar pedagogic universitar în anul 1931, obținând nota 8,75 (opt și 75%) în urma activității desfășurate de la 15 noemvrie 1929 până la 26 februarie 1931/ 2 martie 1931/ Director, I. Rădulescu-Pogoneanu/ Secretar (nedescifrat)”.

17 iunie: „No. Ministerului 16 236/ România/ Ministerul Instrucțiunii/ Universitatea din București/ Facultatea de Filosofie și Litere/ *Diplomă de Licență*/ În numele Majestății Sale Regelui Carol al II-lea/ Noi, Ministrul Instrucțiunii, pe baza Procesului-Verbal No. 3055 din anul oct. 1930 încheiat de comisiunea examinatoare și aprobat de Decanul Facultății prin care se constată că D-șoara Cristescu Ștefana născută la anul 1908 în Comuna Craiova Județul Dolj a trecut examenul de Licență în Filosofie și Litere, specialitatea Filologia Modernă, cu următoarele materii: **1.** Filologia romanică; **2.** Dialectologia; **3.** Istoria literaturii române moderne, obținând trei bile albe și două bile roșii cu mențiunea „cum laude”./ Conferim D-șoarei Cristescu Ștefana Diploma de Licență în Filosofie și Litere pentru a se bucura de toate drepturile și prerogativele acordate de legi./ București, anul 1931 luna iunie 17/ p. Ministrul Instrucțiunii ss. indescifrabil/ Decanul facultății D. Gusti/ p. Rectorul Universității ss. indescifrabil/ Director General al Învățământului Superior, ss. indescifrabil/ Semnătura purtătorului, Ștefania Cristescu/ No. Facultății 1477”.

Șt. C. înaintează o cerere de bursă către D. Gusti, pe atunci decan al Facultății de Filosofie, exprimându-și dorința de a aprofunda teoretic aspectul social al cercetării lingvistice cu profesorii parizieni A. Meillet, Jules Vendryès și H. Delacroix.

10 noiembrie 1932: bursa solicitată e aprobată de guvernul francez. Se bucură, alături de ea, din Craiova, protoiereul Gh. Pârșcoveanu, căruia Șt. C. îi solicitase sprijinul în vederea obținerii actelor necesare pentru pașaport: „Dintru început țin să-ți comunic că nu m-a inoportunat întru nimic chestiunea pașaportului D-tale, ba din contra m-am bucurat în chip deosebit, în primul rând pentru că Dumnezeu ți-a ajutat să faci studii înalte și afară din țară și, în al doilea rând, pentru că mi-ai dat prilejul să-ți pot aduce un serviciu, oricât de neînsemnat./ Te felicit, deci, cu toată căldura sufletului meu, pentru frumoasa reușită, de a dobândi o bursă a statului francez. Știu cât ai fost de sârguincioasă ca școlăriță aici în Craiova; îmi închipui câtă sârguință vei fi depus la Facultate și, mai cu seamă, câtă răbdare și la câte privațiuni te vei fi supus pentru ca să poți birui. Sunt acestea merite care te-au îndreptățit și te îndreptățesc să ai și bucurii în viață. Și iată că încep să vină și aceste bucurii. [...] Eu din parte-mi îți doresc din tot sufletul să mergi din ascensiune în ascensiune și timpul cât îl vei petrece în orașul cel mai bogat în învățăminte de tot felul să-l folosești cât mai mult și să te înapoiezi în sârmana noastră țară ca o albină încărcată cu miere, până la copleșire, pentru ca să poți împărți din plin, acolo unde tot Dumnezeu îți va rândui locul de muncă în folosul neamului nostru” (18.12.1932, *Sporul vieții*, p. 319, p. 320).

Șt. C. pleacă la Paris în ziua de **20 noiembrie**. La cinci zile de la sosirea la Paris, ea era deja la curent cu posibilitățile de lucru care i se ofereau, grație atenției colegiale a durkheimienilor francezi cunoscuți de Prof. Gusti (Célestin Bouglé, Marcel Mauss, Lucien Lévy-Bruhl, René Maunier, François Simiand). Ea îi scrie lui A. Golopenția, la 27.11.1932: „Am vorbit puțin cu fiecare dintre ei. Maunier care, în afară de funcțiunea sa de Profesor la fa[acultatea] de Drept, e Președinte al

Societății de Folclor, mi-a luat adresa pentru a mă invita la ședințele acestei societăți. [...] La masă a fost o atmosferă foarte simpatcă. Toți și tot timpul au vorbit de mine și cu mine. Că ar fi bine să stau într-o pensiune – că e prea scump, că bursa e mică. După aceea mi-au explicat unde trebuie să mă înscriu, ce să fac. Apoi povestiri: Mauss are un foarte simpatc accent alsacian; Maunier, care e provensal, a spus versuri din *Miréio*, iar bretonul de Bouglé îi înțepa în fiecare clipă. Mauss m-a invitat la Institutul de Etnologie pentru a vorbi mai mult cu el. Pe la 11, bătrânul Bouglé m-a condus până la hotelul meu./ Sâmbătă după-amiază am fost la Jean Marx, de o gentilețe asemănătoare perfect celei a lui Dupront. Mi-a dat alte două scrisori, una pentru conservatorul Muzeului de Etnografie, Rivière, și alta către Secretarul General al Institutului de Etnologie, Rivet./ În sfârșit știu tot ce trebuie să fac. Bouglé e un om la care pot să apelez totdeauna, iar Mauss neașteptat. Iubește pe tineri (mi-a mărturisit-o) și e gata în orice moment să-ți dea îndrumări în orice gen de lucrări” (*Rapsodia epistolară*, vol. II, p. 77).

1932–1933: Șt. C. urmează cursurile de *Sociologie* ale lui C. Bouglé la Sorbona, cursul de *Gramatică comparată a limbilor celtice* cu Joseph Vendryès, cursul de *Etnologie asiatică – interpretare de material* cu Mauss și cursuri cu Jean Marx la École Pratique des Hautes Études precum și lucrări practice cu Mauss și Paul Rivet la Institutul de Etnologie, surprinsă de fiecare dată de numărul restrâns de studenți, care contrasta cu audiența largă a cursurilor de sociologie de la București. Se adaugă, la Muzeul Trocadero (care va deveni, nu peste mult, Musée de l’Homme, grație eforturilor lui Rivet), „lucrări practice cu scopul de a da îndrumări esențiale de cercetare la teren și de organizarea unui muzeu, la întoarcere”, „îndrumările de cercetare a limbii la teren ale lui M. Cohen, precum și interpretările lingvistice ale lui Maurice Leenhardt asupra unor texte neo-caledoniene culese de el” (Șt. C. către D. Gusti, 12.5.1933, cf. *Sporul vieții*, p. 332). În această perioadă, Șt. C. e invitată să facă teren în Noua Caledonie. Conștientă de drumul propriu în cercetare, Șt.C. examinează lucid perspectivele, fără a se lăsa însă deviată de la o traiectorie profesională la care meditate îndelung.

Februarie 1933: Șt. Cristescu locuiește la Foyer International des Étudiantes și participă ca invitat la Congresul Federației Franceze a Asociațiilor Creștine Studentești de la Strasbourg (februarie) și la întâlnirea de la Rheims (8–15 aprilie).

28 mai: Șt. C. îi scrie lui A. Golopenția: „Între timp eu am devenit amețitor de singură. Mama a murit” (*Rapsodia epistolară*, vol. II, p. 153). În cursul acestui an, surveniseră și morțile bunicii și fratelui Ștefaniei Cristescu.

1 iulie–1 august: Invitată de Miss Watson, directoarea de la Foyer International des Étudiantes, Șt. Cristescu petrece o lună de vacanță la Chanut-sur-Peyrieu (Ain).

18 septembrie: Într-o scrisoare către C. Bouglé, D. Gusti scria: „Ce que vous me communiquez au sujet de Mlle Cristesco m’a causé la joie la plus vive, constituant une brillante confirmation de l’excellente opinion que nous nourrissons

tous à son sujet à la Faculté de Philosophie et de Lettres. Collaboratrice appréciée des recherches monographiques de l'Institut Social Roumain dès avant son départ pour Paris, elle représente maintenant, grâce aux progrès qu'elle a pu y réaliser sous votre direction, une des plus belles promesses de l'équipe de jeunes rassemblée autour de moi. Je considère comme bienvenue son intention de présenter en un volume documenté, mais accessible aux cercles d'intellectuels d'ici – parmi lesquels commence à naître de l'intérêt pour de semblables préoccupations – les thèmes et résultats qui sont la contribution des cercles de sociologues, d'ethnologues et d'anthropologues qui, à Paris, travaillent en vue de la constitution de cette même science de la civilisation en vue de laquelle se font également nos recherches sur la vie paysanne” (*Sporul vieții*, p. 347).

20 noiembrie: bursa de studii fiindu-i prelungită, Șt. Cristescu pleacă la Paris pentru al doilea an de studii.

1933–1934: Ea urmează cursuri cu Jean Marx (*Vasul de la Gundestrup*), Vendryès (*Curs de lingvistică generală*), Marie-Louise Sjoestedt-Jonval (*Introducere în mitologia celtică și irlandeză modernă*), Michel Jonval (*Folclor lituanian*), Meillet (*Vocala a în termenii familiari și afectivi din indo-europeană*), Mauss, Oscar Bloch (*Geografie lingvistică și limbaj popular*) și se înscrie la Institutul de Etnologie. Reproducem câteva notații din jurnalul parizian al Șt. C. pe anul 1933: „Sâmbătă 2 dec./ P.m.: curs Mauss. M-a salutat cu multă bucurie în[ainte] de a începe cursul./ La sfârșitul orei m-am dus să-i spun bună ziua. Spre sfârșit m-a întrebat deodată de mama. La răspunsul meu ochii i s-au învăluit în lacrimi”; „Luni 4 dec.: Dim[ineața, la] 10. Cursul lui Meillet (*Salle IV*, Collège de France)./ Lume destulă./ Un bătrânel firav – cu față tânără de copil și palidă – cu barbă albă: Meillet./ Vorbește încet, clar, răspicat./ Gândește fin./ Cursul: continuarea unuia mai vechi despre termenii familiari și afectivi în gram(atica) indo-europ[eană]./ „Dacă sănătatea îmi va permite, vă voi spune la anul părerea mea ultimă as[upra] ac[estui] subiect’./ Un domn tânăr notează pe tablă termenii din sanscrită, gr[eacă], lat[ină] etc. pe care Meillet îi rostește în timpul conferinței” (*Sporul vieții*, p. 41, p. 42–43).

25 martie–9 aprilie 1934: Șt. Cristescu se află la By-Thomery, lângă Fontainebleau, într-o casă de odihnă ținând de Foyer International des Étudiantes. Într-o scrisoare din 25.3.1934 către A. Golopenția, ea scrie: „Am putut părăsi Parisul de abia azi dimineață. La 12 ½ eram în casa aceasta: în mijloc de pădure, vechiul atelier de lucru al pictoriței Rosa Bonheur, ale cărei tablouri cu animale te privesc de peste tot. În față, castelul care a fost una din deziluziile ei; ciudat, cu aspect de fabrică mai mult, în care locuiesc acum două doamne bătrâne americane: una pictor și alta astronom” (*Rapsodia epistolară*, vol. II, p. 243). Șt. C. va reveni la By între 2–20 iulie.

19 iunie: „Université de Paris/ Institut d’Ethnologie/ *Diplôme*/ L’Institut d’Ethnologie/ Vu l’article 1er, par. 4, du Décret du 31 juillet 1920;/ Vu la délibération du Conseil de l’Université de Paris en date du 24 novembre 1924, approuvée par le Décret du 1er août 1925,/ déclare que Mlle Cristescu, Stefania/ de nationalité roumaine née le 12 Février 1908/ à Craiova (Roumanie) ayant satisfait aux examens de l’Institut, est jugée digne par le Comité directeur suivant délibération du 19 juin 1934 d’obtenir le *diplôme de l’Institut d’Ethnologie* qui lui est, en conséquence, conféré, mention très bien./ Le Recteur, Président du Conseil de l’Université de Paris: S. Charley/ Le Président du Comité directeur de l’Institut d’Ethnologie: L. Lévy-Bruhl”.

23 iunie: Examen cu Marcel Mauss (16 iunie, scris, 23 iunie oral). Șt. C. îi scrie lui A. Golopenția: „Îmi făurisem o mulțime de subiecte complicate, pe care Mauss ar fi putut să mi le dea. Când secretara mi-a înmănat azi la examen plicul *L’étude de la musique. Plan*, am fost puțin deziluzionată. Am făcut totuși o foarte simpatică teză, de care sper că Mauss va fi mulțumit. Eram 12 candidați: 11 băieți și eu. Băieții au făcut toți teză de Antropologie, eu singură Etnologie”; „Am terminat foarte bine examenul meu de marți. Mauss a fost foarte mulțumit. Eu și un băiat am avut cea mai mare mențiune” (*Rapsodia epistolară*, vol. II, p. 258, p. 259).

Șt. C. candidează pentru o bursă Humboldt spre a întâlni, la Bonn, echipa care lucra la *Atlasul lingvistic german* și a cunoaște modalitățile în care dialectologia germană înnoia studiul sociologic al dinamismului cultural.

26 august-6 septembrie: Șt. Cristescu merge la Leipzig și Berlin, unde petrece o vacanță alături de Anton Golopenția, aflat pe atunci la studii în Germania. Cei doi tineri se logodesc în secret.

11 septembrie: Șt. C. se reinstalează la București.

1935–1936: Șt. C. obține bursa Humboldt dar decide, după reflecție, să rămână în țară, spre a-și da examenul de capacitate, nevoind să tulbure anii de pregătire ai lui A. G., care, aflat la studii la Leipzig, propusese căsătoria și traiul împreună al cuplului în Germania pe răstimpul 1934–1935, și nici să amâne, prin opțiuni profesionale de circumstanță, nelegate direct de preocupările ei științifice directe, momentul în care ar fi început munca independentă.

Șt. C. lucrează în cadrul Institutului Social, funcționează ca bibliotecară la Biblioteca Seminarului de Sociologie și e angajată de D. Gusti pentru a-i aranja biblioteca și arhiva. Ea va ajuta și la pregătirea conferințelor de la Paris ale Profesorului, alături de H. H. Stahl. Transcriem o notație de jurnal: „Sâmbătă 18 ian. Dim[ineața]/ Joi după-amiază m-a chemat Profesorul. Mi-a vorbit liniștit și cald. Că speră să-i fac o lecție bună la capacitate [D. Gusti era membru al Comisiei de examen la Pedagogie, *n. ns.*, S. G.]. Că sunt destul de simpatică Profesorului Giuglea. O mulțime de nimicuri personale: că el nu mai are asistenți, care-s toți niște boieri; că Răcoasa în America vorbește de sistemul Răcoasa-Gusti; că la

Congresul de Sociologie Răcoasa a citit articolul lui personal, deși unul din cele mai proaste etc./ Știu că am plecat oarecum domolită sufletește. Era o convorbire bună” (*Sporul vieții*, p. 81–82).

Ștefania Cristescu se clasifică a doua pe țară la examenul de capacitate (română-franceză) din sesiunea 1935–1936.

Șt. C. se înscrie în anul II de cursuri în vederea unui doctorat cu D. Gusti, care acceptă să-i fie conducător de teză.

Comunicarea *L'agent magique dans le village de Cornova (Bessarabie)* a Ștefaniei Cristescu face parte din lotul comunicărilor românești prezentate la al XII-lea Congres internațional de sociologie de la Bruxelles (25–29 august 1935). Ea va fi ulterior inclusă în volumul *Omagiu Profesorului D. Gusti. XXV de ani de învățământ universitar (1910–1935)*, I, publicat în „Arhiva” XIII (1936), p. 119–137.

1 septembrie 1936: Șt. C., din 1939 Șt. G., își începe cariera de *profesoară de limba română*. Va funcționa neîntrerupt, până la 1 septembrie 1963, după cum urmează: profesoară titulară provizorie/definitivă la Gimnaziul de Fete Caransebeș (1 septembrie 1936–1 septembrie 1938); detașată la Fundația Culturală Regală „Regele Mihai I” (1 septembrie 1938–1 septembrie 1940); profesoară titulară definitivă la Liceul Industrial de Fete „Protopopul Tudor Economul” București (1 septembrie 1940–1 septembrie 1943); la Liceul Sanitar „Principele Mircea” București (1 septembrie 1943–30 octombrie 1944); la Liceul Comercial de Fete „Doamna Stanca” București (1 noiembrie 1944–1 noiembrie 1945); la Liceul de Fete „Iulia Hasdeu”, devenit ulterior Liceul de Fete nr. 7, parte a Centrului Școlar al Liceelor de Fete 5, 7, 8 București (1 noiembrie 1945–1 noiembrie 1949); la Școala Pedagogică Mixtă Nr. 1 București (1 noiembrie 1949–1 septembrie 1952); la Școala nr. 26 (ulterior devenită Nr. 147) Fete București (1 septembrie 1952–15 septembrie 1959); la Școala de 7 ani mixtă nr. 150 București (15 septembrie 1959–1963).

Septembrie 1938–septembrie 1940: „Se certifică de noi, Direcția Fundației Culturale Regale „Regele Mihai I” (fostă ‘Principele Carol’) din București, Str. Latină Nr. 8, că D-na Ștefania Cristescu-Golopenția, profesoară titulară definitivă la Gimnaziul de Fete din Caransebeș, a funcționat ca *detașată la această Fundație* după cum urmează:/ De la 1 septembrie 1938 până la 1 septembrie 1939 cu ordinul Ministerului Culturii Naționale Nr. 161851/1938./ De la 1 septembrie 1939 până la 1 septembrie 1940 cu ordinul Ministerului Culturii Naționale Nr. 147867 din august 1939./ D-sa a primit în tot acest timp salariul de la Ministerul Culturii Naționale prin Fundația Culturală Regală „Regele Mihai I” ” (*Sporul vieții*, p. 409–410).

Ștefania Cristescu efectuează cercetări la Drăguș (**20 august–1 septembrie; 17 septembrie–7 octombrie**) și în regiunea Țării Oltului în vederea elaborării părții ei din monografia Drăguș, care urma să apară cu prilejul celui de al XIV-lea Congres Internațional de Sociologie de la București, plănuț pentru anul 1939, și a

unei vaste lucrări privind ritualitatea asociată cu gospodăria (naștere, drugană, cultul casei) pe ansamblul Țării Oltului. Notele de teren ne permit să datăm câteva din deplasări. Ea a cules material la Olteț (18.9); Viștea de Jos și Viștea de Sus (20.9); Corbi (21.9); Ucea de Sus și Arpașul de Sus (22.9); Voila și Vaida-Recea (23.9); Telechi-Recea, Dejani și Breaza (24.9); Lisa și Pojorta (25.9); Săvăstreni și Săscior (26.9); Iași (27.9); Arpașul de Jos și Ucea de Jos (28.9); Voivodenii Mari și Voivodenii Mici (29.9); Ludișor, Luța și Beclean (30.9); Dridif și Cincșor (1.10); Sâmbăta de Jos și Sâmbăta de Sus (2.10); Drăguș (3–6.10). Evocând acest moment, în *Note*, pentru o emisiune radiofonică despre cercetarea monografică, realizată în anii 1970 de Iordan Chimet, Șt. C. scria: „M-a impresionat revelația metodologică la care m-a adus experiența mea proprie. Am priceput deodată însemnătatea unor nuclee generatoare de spiritualitate specifică. M-a adus la aceasta cuvântul *spor*, în special în întrebuintarea ‚sporul casei’ ”; „Informatoarele femei. Am ajuns să înțeleg rolul, nu numai al femeii bătrâne, dar și al celei în jur de 40 de ani, știutoare de carte, în păstrarea tradiției. Sofia lui Lăică./ Materialul strâns și-a găsit unitatea și mi s-a dezvăluit fundarea practico-economică a puzderiei de credințe și practici magice” (*Sporul vieții*, p. 532).

Ianuarie–martie 1939: Șt. C. își petrece serile culegând date despre viața la stăpâni a unei tinere servitoare de 19 ani, venită la București din satul ardelean Șchiopi. Materialul de peste 1 300 de versuri strâns cu acest prilej va fi publicat în anul 1957 sub titlul *O poetă populară: Veronica Găbudean*. În 1960, Ion Taloș se va deplasa la Șchiopi spre a descoperi ce se întâmplase între timp cu tânăra cercetată de Șt. C. și va publica articolul *Pe urmele poetei populare Veronica Găbudean* (pentru cele articole, vezi secțiunile b, respectiv c, ale capitolului *Lucrări publicate*, din prezenta *Cronologie*).

1 aprilie: Șt. C. e numită în postul de *șefă a Cercetărilor pentru manifestările spirituale* la Institutul de Cercetări Sociale al României. Ea pregătește pentru al XIV-lea Congres Internațional de Sociologie, care urma să aibă loc la București în august–septembrie 1939, comunicarea *Éléments magiques dans la vie spirituelle des paysans roumains de diverses régions du pays* și lucrează, alături de Traian Herseni și D.C. Georgescu, la un „ghid” general al cercetărilor sociologice de la Drăguș în vederea aceluiași Congres.

20 aprilie: „*Anunț de căsătorie*. Domnul Anton Golopenția și Domnișoara Ștefania Cristescu au onoare să vă aducă la cunoștință căsătoria lor, care a avut loc la 20 aprilie 1939. București, Str. C. A. Rosetti, 45”.

25 aprilie: „Serviciul Social/ Institutul de Cercetări Sociale al României/ Direcția Cercetărilor Sociologice și a Legăturilor cu Institutele Regionale și Federalizate/ București III, 25.IV.1939/ 16.270/ *Certificat*/ Certificăm prin prezentul că D-na Ștefania Cristescu-Golopenția este detașată la Institutul de

Cercetări Sociale al României în postul de șef de cercetări. D-sa a participat la toate campaniile monografice întreprinse de I.S.R. și Seminarul de Sociologie al Universității din București, cu începere din 1929. Studiile de teren publicate în *Arhiva pentru Știința și Reforma Socială* sau comunicate la congresele internaționale de sociologie au fost foarte bine primite de către specialiști și experiența D-sale științifică este deosebit de prețioasă pentru lucrările Institutului și inițierea cercetătorilor mai tineri./ Certificăm totodată că soțul D-sale, D-l Anton Golopenția, funcționează ca Director al Publicațiilor în Institutul nostru./ Eliberăm certificatul de față în sprijinul *cererii de transferare la o catedră din București*./ Secretar General, Al. Costin/ Directorul Cercetărilor Sociologice, Traian Herseni”.

Iulie–august: Ștefania Cristescu continuă cercetarea credințelor și practicilor magice privind gospodăria pe ansamblul Țării Oltului, începută în 1938. Putem indica satele studiate și, de câteva ori, datele descinderii: Galați (9.7); Hurezu și Săsciori (12.7); Săvăstreni și Berivoii Mici (13.7); Hârseni (15.7); Copăcel și Sebeș (16.7); Mărgineni, Dejani, Vaida-Recea și Telechi-Recea (între 17.7–19.7); Breaza (20.8); Netot (21.8); Lisa (22.8); Pojorta (23.8); Sâmbăta de Sus și Ucea de Jos (sfârșit de august).

1940–1943: Se nasc, în timpul războiului, cei doi copii ai familiei Golopenția: Sanda (2 martie 1940) și Dan Golopenția (15 septembrie 1943). Șt. G. e singură în cea mai mare parte a acestei perioade, A. Golopenția aflându-se în campania de identificare a românilor de la est de Bug. Ea pendulează între București și casa de la Bozovici a Emmei Golopenția și se va refugia la Certeze în anul 1943.

1940–1943: Șt. G. efectuează o anchetă sociologică printre elevele claselor la care era dirigintă, la Liceul industrial de fete „Protopopul Tudor Economul”.

1 februarie 1942: Șt. G. îi scrie lui Traian Herseni: „Sunt multe zile de când am găsit jos la cutia de scrisori cartea ta. Am răsfoit-o cu nerăbdare. Am citit apoi din ea pe-ndelete./ Ea mi-a adus în casă aerul monografiilor uitate sub noianul grijilor vieții mele. Am deschis dulapul în care dorm caietele, fișele și cărțile mele dragi și vreo două zile am lucrat sau mai bine zis am stat de vorbă cu ele. Simt însă bine că de acum le vine din nou vremea lor./ De aceea eu îți mulțumesc pentru cartea pe care mi-ai trimis-o. Anton, vei fi aflat poate, este în Transnistria” (*Sporul vieții*, p. 409).

31 mai 1941: Pe baza raportului lui Dimitrie Gusti, Ștefania Cristescu-Golopenția, inițial prevăzută pentru Premiul Profesor George Vâlsan, primește Premiul C.G. Vernescu pentru volumul *Gospodăria în credințele și riturile magice ale femeilor din Drăguș (Făgăraș)* publicat în anul 1940 (cf. *Analele Academiei Române, Dezbaterile* Tomul LXI, 1940–1941, p. 221).

9–31 august 1945: Șt. G. efectuează o cercetare centrată pe satul Hodac–Mureș, ca membră a echipei monografice *Regiunea Gurghiului*, conduse de A. Golopenția.

1946: Șt. G. se înscrie în partidul Național Popular, a cărui membră va fi până la autodizolvarea acestuia.

1947 – iulie: în scrisoarea oficială din 30.7.1947, D.C. Georgescu, Secretar General al Institutului de Științe Sociale al României, îi comunică Ștefaniei Golopenția: „D-l Președinte Prof. D. Gusti a aprobat în ședința din 26 c. a Secției Sociologice ca să vă fie pusă la dispoziție suma de lei 20 000 000 (douăzeci milioane) din fondul acordat pentru cercetări de către Fundația Regală ‚Regele Mihai’, spre a vă îngădui să vă deplasați în comuna Hodac din județul Mureș și să continuați culegerea începută de Dv. în august 1945 în cadrul echipei monografice pentru studiul regiunii Gurghiului./ Urmează să ridicați suma aceasta de la Fundație, ca să puteți pleca cât mai degrabă pe teren” (*Sporul vieții*, p. 417–418).

August–septembrie: Șt. G. pleacă pe teren, însoțită de cei doi copii. Ea va face cercetări la Hodac, Arșița, Cașva, Dubiște, Urice și Toaca între aproximativ 15 august și 11 septembrie.

16 ianuarie 1950: A. Golopenția dispăre de la Biblioteca Academiei, unde citea de obicei, fiind arestat pentru informații. Șt. G. a relatat partea cunoscută ei a celor întâmplate, în *Memoriu către C.C. al P.C.R.* (25 iunie 1968): „În dimineața zilei de 16 ianuarie 1950, soțul meu a plecat la Biblioteca Academiei Române. Se grăbea să termine o lucrare de statistică pentru Comisia de Stat a Planificării (pentru care executa lucrări de la 1 IX 1948, când i s-a cerut demisia din postul de Director General Delegat al Institutului Central de Statistică). Acasă, nu s-a mai întors./ În noaptea aceleiași zile – pe la orele 23 – s-a prezentat la locuința noastră (aceleași cu cea de azi: Dr. Lister, 7) un bărbat care a spus, cred, că e de la Securitate. A luat de pe biroul soțului meu lucrarea de statistică (pe terminate), a căutat prin dulapuri, prin bibliotecă.../ La întrebarea mea târzie: ‚Unde se află soțul meu?’, acesta mi-a răspuns: – ‚La noi! Trebuie să dea informații despre prietenii lui și se va întoarce acasă după cum va ține mai mult la prietenii sau la familia lui’./ Mi s-a cerut să nu comunic absolut nimic, nimănui despre acest lucru (telefonul va fi pus sub observație)./ A doua zi, interesându-mă la Biblioteca Academiei, mi s-a spus că, în ajun, l-au căutat acolo pe soțul meu ‚doi prieteni’, însoțit de care a plecat” (*Sporul vieții*, p. 447).

1951 – septembrie: A. Golopenția moare în detenție la 9 septembrie 1951. Familia nu e informată oficial de deces. Cităm din cuprinsul aceluiași memoriu al Ștefaniei Golopenția: „Peste un an, șapte luni și 25 de zile, în dimineața zilei de 11 septembrie 1951 (la orele 7), m-a chemat, din curtea blocului, un tânăr, cerându-mi să cobor. Odată jos, mi-a spus: ‚Duceți-vă de urgență la Morgă!’ și a dispărut./ La Morgă, am fost întrebată insistent cine m-a anunțat să vin (?) și ce mort cred că am acolo (?)./ Mi-a fost arătat apoi un cadavru (care avea pe picior un număr: șase

sute și ceva, nu mai țin minte exact). Era cadavrul soțului meu. [...] Abia întoarsă acasă (unde-mi lăsasem copiii singuri: un băiețel de 8 ani și o fetiță de 11 ani) [Șt. G. plecase să aducă haine, S. G.] am primit un telefon de la Morgă prin care mi se comunica să nu mai fac nicio pregătire de înmormântare și să revin acolo./ Am aflat astfel că, la puțin timp după plecarea mea, cadavrul a fost ridicat (identitatea cadavrului – mi-a spus medicul – n-a fost știută la Morgă decât din relatările mele.)/ Am căutat a doua zi cadavrul la Crematoriu, la Facultatea de Medicină... Nu era nicăieri” (*Sporul vieții*, p. 447–448).

Ulterior, grație părintelui Totolici, din comuna Jilava, Șt. G. va fi înștiințată că A. Golopenția fusese înmormântat într-unul din mormintele fără cruce ale cimitirului din sat.

1952: Începând din acest an, Șt. G. este retrogradată, trecând de la Școala pedagogică nr. 1 la școli elementare (vezi parcursul pedagogic al Șt. C.-G. sub anul 1936).

25 iunie 1968: Șt. G. trimite memoriul *Către C.C. al P.C.R.*, în care, relatând dispariția în viață și după moarte a lui A. Golopenția, cere informarea oficială a familiei cu privire la motivele detenției și la locul de inhumare a lui Anton Golopenția. În încheiere, Șt. G. scria: „Anton Golopenția n-a făcut nici un fel de politică. A fost însă un om cu idei progresiste, de o forță morală, inteligență, cultură și omenie cu totul ieșite din comun./ De aceea rog să mi se comunice cauza pentru care a fost arestat și condițiile în care a murit. În cazul în care credința mea nestrămutată în nevinovăția soțului meu corespunde realității, vă rog să binevoiți a dispune să se facă o referință oficială către familie în care să se arate lucrul acesta. Dacă socotiți potrivit, rog ca faptul acesta să fie comunicat public și prin intermediul presei./ Această reabilitare morală a lui Anton Golopenția ar face posibilă reeditarea unora din lucrările sale (am făcut, în acest sens, de câteva luni, o cerere către Editura Științifică, cerere la care nu am încă niciun răspuns) și n-ar mai [lăsa] să planeze niciodată, asupra copiilor noștri, vreo îndoială asupra integrității cetățenești și democratice a tatălui lor” (*Sporul vieții*, p. 450–451).

Aprilie 1969: Șt. G., Sanda și Dan Golopenția, precum și fratele din București al lui A. Golopenția, sunt convocați la C.C. al P.C.R. unde Generalul Grigore Răduică și ‘tovarășul Vasile’ le comunică ‘cu regret’ că ‘într-adevăr, Anton Golopenția a murit complet nevinovat’ și indică cimitirul din Jilava ca loc al înhumării.

1972: Într-o ciornă de scrisoare către Miron Constantinescu, Șt. G. menționa: „Între timp am depus la Editura Științifică, în câte trei exemplare bătute la mașină, copii de pe lucrările propuse de mine (de acord cu Editura) să intre în *Culegerea* de studii din opera lui frântă atât de tragic în chiar momentul în care-și lua avântul (avea doar 40 de ani și opt luni când a fost închis). Această *Culegere* a fost trecută în planul Editurii și apoi amânată” (*Sporul vieții*, p. 467).

24 mai 1974: Șt. G. primește de la Editura Științifică următoarea înștiințare (Nr. 2160): „Prin prezenta vă facem cunoscut că editura a reziliat contractul de editare nr. 762 din 14.II.1973 privind lucrarea A. Golopenția, *Scrieri sociologice*, pe motiv de inoportunitate a manuscrisului” (*Sporul vieții*, p. 469).

Noiembrie: Reproducem un pasaj din ciorna scrisorii adresate de Șt. G. lui Corneliu Mănescu (pe atunci ministru de externe, în tinerețe membru al „echipei Golopenția” la Oficiul de Studii al Institutului de Statistică) la data de 27.11.1974: „Acum câteva zile, la 18 noiembrie s-au prezentat la mine acasă doi tovarăși, unul dintre dâșii fiind procuror, care mi-au spus că la ‚refuzul’ fiului meu de a se întoarce în țară, sunt veniți să constate care este averea personală a acestuia./ Am semnat apoi un proces-verbal (ca asistent) în care se constată că fiul meu nu are nici un fel de avere personală./ La 23 noiembrie, orele 10 dimineața, am fost chemată la Securitate, în Calea Rahovei, 39 de către tov. locot.-colonel Onea, care mi-a comunicat următoarele: **a.** I s-a desfășurat fiului meu contractul de muncă; **b.** Nu i se va mai acorda viză pe 1974–1975 decât dacă se va întoarce personal în țară pentru aceasta. Dacă în interval de 30 de zile nu va veni, i se va face proces”. Precizând că D. Golopenția nu se afla în misiune, ci la studii doctorale, fără ajutor bănesc din partea statului român, și că el depusese la timp cerere de viză la ambasada din Washington, Șt. G. scria: „Dacă i s-ar face proces, consecințele acestui fapt ar fi foarte grave, și poate ireparabile, din următoarele motive: **1.** Ar sili pe fiul meu să nu se mai întoarcă în țară. Copiii mei au fost crescuți cu dragoste de țară. Cred că e legitimă insistența lui de a depune toate eforturile pentru obținerea titlului de doctor și, în genere, pentru întărirea formării lui ca fizician, fapt care nu poate dăuna țării pe niciun plan./ **2.** Ar fi o lovitură grea adusă unui om foarte tânăr, la început de carieră științifică și o eroare greu de îndreptat [întrucât] consecințele ei nu pot fi previzibile./ **3.** Faptul ar avea consecințe și pentru sora lui [...]/ **4.** Pentru mine, pe care moartea nedreaptă și tragică a soțului meu m-a uluit și însingurat, un proces făcut fiului meu ar însemna o nouă și grea lovitură. Dar cine mai stă să se gândească la mine, la munca mea devotată de profesoară, la activitatea mea științifică curmată atât de brusc, la tot ce am fost și puteam să fiu în calitatea mea de copil sărac ridicat singur prin muncă și merite proprii?” (*Sporul vieții*, p. 476). În încheiere, Șt. G. cerea să se rezolve situația lui D. G. „prin acordarea statutului de ‚rezident român în străinătate’, astfel încât orice hotărâre cu privire la întoarcerea lui în țară să-i aparțină și să nu fie silit a ajunge să se socotească un străin față de propria lui țară” (*ibid.*).

1975: Procesul a avut loc, la Tribunalul Militar, și a durat zece minute. Dan Golopenția a fost condamnat. A doua zi, la mâna dreaptă a Șt. G. s-a instalat paralizia a două degete.

Șt. G. face recurs. Cum numele lui D. G. figura pe lista cu care a venit la București în vizită oficială președintele Gerald Ford, prin sentința nr. 744 din

18.8.1975, Tribunalul Militar București anulează sentința nr. 154/1975, achitându-l pe revizuentul Dan Golopenția de orice penalitate.

1975–1977: Șt. G. pregătește o selecție din corespondența profesională a lui A. Golopenția, pe care o intitulează *Scrisori*. Publicarea e tergiversată, editoarea e tratată cu dezinvoltură arogantă, se cer prefețe și postfețe suplimentare. Volumul va fi publicat postum douăzeci de ani mai târziu, sub titlul *Ceasul misiunilor reale*, în anul 1999.

Decembrie 1976–ianuarie 1977: Șt. G. îi scrie D-nei V. Atanasiu: „Nu voi uita niciodată amabilitatea cu care mi-ați pus la dispoziție, spre a le copia, scrisorile soțului meu Anton Golopenția către Petru Comarnescu” (*Sporul vieții*, p. 477).

30 august 1977: În penultima ei însemnare de jurnal, Șt. G. transcrie un pasaj din traducerea franceză a volumului *Sweet Thursday* de John Steinbeck: „Il semble que les hommes soient nés avec une dette qu’ils n’arriveront jamais à payer, quoi qu’ils fassent. La dette fuit devant eux. L’homme doit quelque chose à l’homme. S’il veut ignorer sa dette, sa vie est gâchée; s’il essaie de rembourser, la dette ne fait que croître. C’est la qualité de ses dons qui sert à mesurer l’homme” (*Tendre Jeudi*, Éditions Mondiales, Paris, 1936, p. 26; *Sporul vieții*, p. 84).

12 octombrie 1977: dimineața, ora 8. Citez din ultima pagină de jurnal: „Soneria nu mai anunță încercarea nimănui de a pătrunde în tainele mele. În afară de un nou cutremur nimic nu mă mai poate tulbura. Singura mea legătură cu lumea a rămas telefonul. Dar cine să-și mai amintească de mine?! Aseară (11 octombrie) m-a chemat totuși la telefon D-rul I. Făcăoaru. A primit scrisoarea mea în care-i împărtășisem munca mea de peste un an și jumătate la volumul de scrisori ale lui Anton. Îl rugasem dacă nu cumva știe cum aș putea intra în posesia scrisorilor trimise de Anton D-nului Groșorean de la Timișoara (ca să le copiez). La telefon mi-a spus că poate D-rul Râmneanțu să știe ceva. Ce amabil și săritor mi s-a părut! În întunericul din jur și din mine, o rază de lumină!” (*Sporul vieții*, p. 86)

26 aprilie 1978: Ștefania Golopenția moare la spitalul Dr. I. Cantacuzino, după o lungă internare. La dorința ei, va fi îngropată în cimitirul din satul Jilava, pe locul, între timp cumpărat, unde se crede că a fost îngropat Anton Golopenția. În mormântarea a fost supravegheată de două Volgi negre ale Securității, parcate la intrarea în cimitir.

LUCRĂRI PUBLICATE

A. SOCIOLOGIE ȘI ETNOLOGIE

VOLUME DE AUTOR

Gospodăria în credințele și riturile magice ale femeilor din Drăguș (Făgăraș). București, Institutul de Științe Sociale al României, 1940, p. 116. Retipărit sub titlul *Credințe și rituri magice*, București, I.S.S.R., 1944 și, sub titlul inițial, București, Editura Paideia, 2002, p. 180.

Descânțece din Cornova–Basarabia. Volum editat, cu introducere și note de Sanda Golopenția, Providence, R.I.: Hiatus, 1984, p. 239. Retipărit sub titlul *Descântatul în Cornova–Basarabia*.

Volum editat, introducere și note de Sanda Golopenția, ediția a doua revăzută și adăugită, Editura Paideia, București, 2003, p. 298.

Sporul vieții. Jurnal, studii și corespondență. Text stabilit, introducere și note de Sanda Golopenția, Editura Paideia, București, 2007.

ANTON GOLOPENȚIA, *Rapsodia epistolară: Scrisori primite și trimise de Anton Golopenția (1932–1950)*, Vol. II. *Schimb de scrisori Anton Golopenția și Ștefania Cristescu Golopenția.* Ediție îngrijită de Sanda Golopenția și Ruxandra Guțu Pelazza. Introducere și note de Sanda Golopenția, Editura Enciclopedică, București, 2010. Volumul include și textul memoriului adresat de Șt. Golopenția Comitetului Central al P.C.R. la data de 25.6.1968 (p. 559–561).

VOLUM EDITAT

ANTON GOLOPENȚIA, *Ceasul misiunilor reale.* Scrisori către Petru Comarnescu, Ștefania Cristescu (Golopenția), Dimitrie Gusti, Sabin Manuila, Iacob Mihăilă, H. H. Stahl și Tudor Vianu. Ediție îngrijită, introducere și note de Ștefania Golopenția, Editura Fundației Culturale Române, București, 1999.

ARTICOLE ȘI RECENZII

Practica magică a descântatului „de strâns” în satul Cornova, „Arhiva pentru știința și reforma socială” (= „Arhiva”), X (1932), nr. 1–4, p. 371–380.

L’agent magique dans le village de Cornova (Bessarabie), „Arhiva”, XIII (1936), nr. 1–4, p. 119–137 (*Mélanges D. Gusti* I). Comunicare prezentată la cel de al XII-lea Congres internațional de sociologie, Bruxelles, 25–29 august 1935 (în colaborare cu C. Brăiloiu, H. Brauner, I. Cocișiu, V. Sasu și H. H. Stahl) *Cununa în satul Șanț*, „Sociologie românească” (= SR), I (1936), nr. 2, p. 11–21.

Frecvența formulei magice în satul Cornova, SR, I (1936), nr. 4, p. 11–18.

Chestionar pentru studiul credințelor, practicelor și agenților magici în satul românesc, SR, I (1936), nr. 4, p. 36–38.

Cum descântă „de întors” Ana Dănilă din satul Șanț, SR, I (1936), nr. 5, p. 36–39.

Dialectologia geografică, morfologia culturală și știința neamului în Germania, SR, I (1936), nr. 6, p. 28–33.

Primul Congres internațional de folclor (Paris 1937), SR, III (1938), nr. 7–9, p. 383–388.

ROMULUS VULCANESCU, *Scurtă privire asupra mitologiei românești. Craiova*, 1938, SR, III (1938), nr. 7–9, p. 407–409.

PAUL SAINTYVES, *Manuel de folklore, Paris: Librairie E. Nourry*, 1936, VII + p. 218, SR, III (1938), nr. 10–12, p. 579–584.

1. *Éléments magiques dans la vie spirituelle des paysans roumains de diverses régions du pays.* 2. *La méthode pour l’étude des croyances et pratiques magiques*, în XIVe Congrès International de Sociologie. *Communications*, Institut des Sciences Sociales de Roumanie, Bucarest, 1940, p. 3–15 (apărută și în extras, p. 20).

Plan pentru cercetarea credințelor și riturilor domestice ale țărănimii românești, extras din *Îndrumări pentru monografiile sociologice*, București; Institutul de Științe Sociale al României, 1940, p.13.

O poetă populară: Veronica Găbudean, „Revista de folclor”, II (1957), nr. 1–2, p. 99–124.

B. PUBLICAȚII DIDACTICE ȘI PEDAGOGICE

VOLUME

(în colaborare cu G. M. Dragomirescu) *Gramatica limbii române, manual pentru clasa a VI-a.* Aprobate de Ministerul Învățământului și Culturii cu nr. 26291/1957, Editura de Stat Didactică și Pedagogică, București, 1957, p. 333.

(în colaborare cu Grigore Brîncuș) *Gramatica limbii române. Manual pentru clasa a VII-a*, Editura de Stat Didactică și Pedagogică, București, 1958, p. 390.

ARTICOLE ȘI RECENZII

- Cum folosesc manualul de limba română în predarea lecturii literare la clasa a V-a*, „Revista de pedagogie”, 1955, nr. 4, p. 85–91.
- Formarea deprinderilor elevilor de a alcătui compuneri la lecțiile de lectură literară*, în Ministerul Învățământului. Institutul de Științe Pedagogice, *Dezvoltarea exprimării orale și scrise a alevilor la lecțiile de limba și literatura română (Culegere de articole)*, Editura de Stat Didactică și Pedagogică, București, 1956, p. 64–93.
- Metodica predării limbii române la clasele V–VII (Editura de Stat Didactică și Pedagogică*, 1955, p. 453), „Revista de pedagogie”, an. V (1956), nr. 5, p. 76–80.
- Iochim Botez: „Școala de altădată”*, „Revista de pedagogie”, V (1956), nr. 8, p. 82–85.
- Consfătuirea cadrelor didactice din raionul „V. I. Lenin” privind recapitularea finală a materiei*, „Revista de pedagogie”, V (1956), nr. 8, p. 93–96.
- Metodica predării limbii române*, „Revista de pedagogie”, XIV (1965), nr. 10, p. 116–121.
- Structura artistică a poeziei „Vara”*, „Limbă și Literatură”, XI (1966), p. 107–118.
- Locușunile și predarea lor*, în Societatea de Științe Istorice și Filologice, *Probleme de gramatică și stilistică în școala generală și liceu*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1967, p. 32–50.

LUCRĂRI DESPRE ȘTEFANIA CRISTESCU-GOLOPENȚIA

- Despre volumul *Gospodăria în credințele și riturile femeilor din Drăguș (Făgăraș)*, 1941: *Raport* [în vederea premierii] al *D-lui Dimitrie Gusti*, „Analele Academiei Române – Dezbaterile”, LXI (1940–1941), p. 221 (*Ședința de la 31 mai 1941*); Mircea Tiriung, *SR*, IV (1942), nr. 7–12, p. 631–632. Despre volumul *Credințe și rituri magice*, 1944: Petru Comarnescu, *Tipăriturile Școlii sociologice de la București*, „Revista Fundațiilor Regale”, XI (1944), nr. 9 (septembrie), p. 645–647. Despre volumul *Gospodăria în credințele și riturile magice ale femeilor din Drăguș (Făgăraș)*, Ediția a III-a, 2002: Otilia Hedeșan, „Orizont”, serie nouă, An XIV, nr. 4 (1435), 15 aprilie 2002.
- Despre volumul *Descânțece din Cornova-Basarabia*, 1984: R. Pelazza, „Lupta” (Paris), 24 (1984), 15 octombrie; Paul Stahl, „Études et documents balkaniques et méditerranéens”, Paris, VII (1985), p. 163; Monica Brătulescu, „Journal of American Folklore”, 99 (1986), p. 336–337; Andrei Pandrea, „Cuvântul românesc” (Canada), martie 1985; Frank Alvarez-Pereyre, *La Mémoire retrouvée, la mémoire qui construit*, „Meridies” (Portugalia), 1990, p. 310–315; Iordan Datcu, *Magie la Cornova-Basarabia*, „Literatorul”, nr. 11 (28), 20 martie 1992, p. 10; I. Datcu, „Revistă de lingvistică și știință literară” (Chișinău), 1992, nr. 4 (142), iulie–august, p. 97–98; I. Datcu, (în) *Miscellanea ethnologica*, Editura Saeculum, București, 2010, p. 121–122.
- Despre volumul *Sporul vieții*, 2007, Nicolae Constantinescu, *Părinți și copii* (I), „Sud. Revistă lunară de cultură editată de Fundația Dimitrie Bolintineanu”, 11 (208), 5/106 (Mai), p. 16; Iordan Datcu, *Cartea de etnologie și editorii ei (XVIII). Centenar Ștefania Cristescu-Golopenția (1908–1978)*, „Răstimp. Revistă de cultură și tradiție populară a Centrului cultural Mehedinți”, XI (2008), 1/43, p. 3–6; Ana Olos, „Memoria ethnologica”, IX (2009), p. 32–33 (Iulie–Decembrie), p. 152–156; Iordan Datcu, „Revista de etnografie și folclor”, serie nouă, nr. 1–2, 2009, p. 6–8.
- ION TALOȘ, *Pe urmele poetei populare Veronica Găbudean*, „Revista de folclor”, an. V (1960), nr. 3–4, p. 73–76.
- SANDA GOLOPENȚIA, *Introducere* (in) Ștefania Cristescu, *Descânțece din Cornova Basarabia*, Editura Providence, Hiatus (U.S.A.), 1984, p. V–XIX.
- SANDA GOLOPENȚIA, *Fișe de teren din campania monografică de la Cornova (1931)*, „Fonetică și dialectologie”, XIX (2000), p. 149–171; reluat în D. Gusti și colaboratorii, *Cornova 1931*, ed. Marin Diaconu, Zoltán Rostás, Vasile Șoimaru, Editura Quant, Chișinău, 2011, p. 527–547.
- NICOLAE BOT, *Etnobotanică și etnoiatrie*, „Anuarul Arhivei de Folclor”, VIII–XI (1991), p. 300–302.

- SANDA GOLOPENȚIA, *Ștefania Cristescu-Golopenția*, (in) *Sociologi români. Mică enciclopedie*, ed. de Ștefan Costea, Editura Expert, București, 2001, p. 138–141.
- EMIL TURDEANU, *Într-un sat basarabean (Cornova, iulie 1931)*, „Revista de istorie și teorie literară”, XIII (1995), nr. 3–4, p. 243–245; reluat în *Cornova*, ed. Vasile Șoimaru, Editura Museum, Chișinău, 2000, p. 525–527 și în D. Gusti și colaboratorii, *Cornova 1931*, ed. Marin Diaconu, Zoltán Rostás, Vasile Șoimaru, Editura Quant, Chișinău, 2011, p. 523–526.
- SANDA GOLOPENȚIA, *Cuvânt înainte la ediția a doua și Introducere la ediția întâi*, (in) Ștefania Cristescu, *Descântatul în Cornova-Basarabia*, Editura Paideia, București, 2003, p. 9–29.
- IORDAN DATCU. *Cristescu-Golopenția Ștefania*, (in) Iordan Datcu, „Dicționarul etnologilor români”, Editura Saeculum I.O., București, 2006, p. 284–286.
- SANDA GOLOPENȚIA, *Introducere* (in) Ștefania Cristescu-Golopenția, *Sporul vieții...*, Editura Paideia, București, 2007, p. 5–34.
- SANDA GOLOPENȚIA, *Ștefania Cristescu și Cornova*, (in) Dimitrie Gusti și colaboratorii, *Cornova 1931*, ed. Marin Diaconu, Zoltán Rostás, Vasile Șoimaru, Editura Quant, Chișinău, 2011, p. 656–680.

